

Gábor, Tímár Zoltán, Tortoriello Fiorella, Vindus Melinda technikusok.

GULYÁS GYÖNGYI – PÓPITY DÁNIEL – SÓSKUTI KORNÉL –
WILHELM GÁBOR – SZARKA JÓZSEF

255. Kecskemét, Mercedes-Benz gyár, RL-05 lelőhely (KÖH 59839)

(Bács-Kiskun megye) Sza, Kú

A lelőhely Kecskeméttől és az 54. sz. elkerülő úttól D-re, az RL-3 és RL-4 lelőhelyektől D-re kb. 100–150 m-re fekszik. A beruházást megelőző terepbejárások során ismertté vált lelőhelyen a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat munkatársai által végzett megelőző feltárássra 2008. december 4. és 2009. március 31. között, több ütemben, összesen 22 466 m²-nyi területen került sor.

Az érintett területen a 30–60 cm mélységben jelentkező altalaj K-i irányban, a vízjárta terület felé mélyült. A terület ÉNy-i része régészeti szempontból negatívnak bizonyult, csupán egy egykori gyümölcsös vagy csemetekert ültetőgödreire azonosítottuk itt. A K, DK és D felől lehatárolt lelőhely további részein egy 4–5. századi, kisebb méretű, tanyajellegű szarmata települést tártunk fel, 260 különböző méretű és funkciójú régészeti jelenséget dokumentáltunk.

A feltárt terület közepe táján két, egymástól jól elkülöníthető csoportban a korszakra jellemző négyszögletes, kb. 3,5×4 m alapterületű épületek nyomai kerültek elő, középen cölöplyukkal, döngölt földpadlóval. A 4 földbe mélyített épület hosszanti tengelye azonos irányítású volt, valószínűleg egyazon időszakban használták azokat. A házak közvetlen környezetében nem találtunk további objektumokat.

A telepen több épített, ill. korábbi objektumok oldalába vájt szabadtéri kemencét bontottunk ki. A lelőhely D-i részén került felszínre egy földbe mélyített, hosszúka, mély, 2 kisméretű kemencével ellátott, lakóházként vagy műhelyként értelmezhető objektum. A kemencéket a beásott gödör oldalába vágták be. Az épülettől K-re két nagyméretű, félig földbe mélyített karámot vagy ólat tártunk fel. Az egyik oldalában egy félköríves beásást dokumentáltunk, ami feltehetően egy félkész vagy alig használt kemencéhez köthető. A karámtól Ny-ra húzódó üres terület szomszédságában nagyméretű, rétegvízre ásott kutakat találtunk.

A telepobjektumok túlnyomó része kisebb-nagyobb méretű, kerek gödör volt. Ezek között előfordult több 120–150 cm mély, méhkas alakú verem, ill. kisebb, sekélyebb gödrök is. Túlnyomórészt a kisebb gödröknél tapasztaltuk, hogy oldalfalaik esetenként vékonyan át voltak égve.

A település É-i szélén több ÉK–DNy hossz tengelyű, hosszúka jelenség került elő, melyek betöltésében vastag, szürke, hamus réteg húzódott. Az ezekből napvilágot látott apró bronztöredékek, olvadt bronzdarabok, valamint olvasztótégelyek alapján ezen a területen, vagy annak közvetlen környékén fémfeldolgozó műhely feltételezhető. Az említett objektumokban az olvasz-

táshoz szükséges kemence vagy tűzhely nyomaira nem bukkantunk.

Az ásatással érintett terület ÉNy-i és DNy-i részén két, 30 m átmérőjű, keskeny körárokkaal övezett teret dokumentáltunk. Az árkok DK-i oldalán 2–3 m széles „bejáratokat” figyeltünk meg. Az objektumtípus minden bizonnyal az állattartással állhatott összefüggésben. A terület ÉNy-i részén fekvő körárokkaal belső területén több gödröt, É-i felében pedig egy tagolt árkot bontottunk ki.

A feltárt terület közepén sorakozó gödrök – a légi fotókon jól elkülöníthetően – két csoportba tömörülve egy-egy majdnem kör alakú teret zártak közre. Ez a két, gödrökkel határolt terület a két, egymás mellett feltárt, kisméretű, földbe mélyített ház legszűkebb gazdasági környezete lehetett.

A lelőhely leletanyagának jelentős részét a jellegzetes, 4–5. századi kerámiatípusok alkotják (pl. késő római mázas korsó és dörzstálak, figurális és geometrikus besimítással díszített, meredek falú tál, kannelúrás oldalú, meredek falú tál, besimított geometrikus díszű hordóedény, felsőfüles bogrács, aprókavicsos, kőzúzalékos soványítású fazék). A folyamatos műszeres felderítés eredményeként számos apró fémlelet is előkerült (pl. római vasmécses, bronzcsipesz, római érmék, bronzveretek). A kő- és csonteszközök csoportjából kiemelkedik egy pontkörös díszítésű, ívelt, egyik végén hegyes, másik végén üreges, agancsból (?) készített bogozó.

A feltárt terület ÉK-i és DK-i szélén egy-egy hosszúka, lekerekített végződésű, kora újkori karámot is találtunk. A szelvény DK-i sarkában az RL-4 lelőhelyen is dokumentált, széles, többszörösen összetett árokrendszer rövid szakaszát is megfigyelhettük. Az objektum a feltárástól DK-re fekvő RL-6 és RL-14 lelőhelyeken is nyomon követhető volt. Korát és funkcióját megnyugtató módon egyik lelőhelyen sem sikerült tisztázni.

A telep élete minden bizonnyal a 4. sz. végére–5. sz. elejére tehető. Az objektumok térbeli eloszlása alapján valószínűleg két kisméretű, tanyasias jellegű település állt a területen. A jelen lelőhellyel teljesen azonos szerkezetű és korú telepnyomok kerültek felszínre az RL-11 lelőhelyen is.

A leletek a KÖSZ szegedi regionális irodájában történő elsődleges feldolgozásukat követően a kecskeméti Katona József Múzeumba kerülnek végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Alács Attila, Bernáth László, Bognár Margit, Dombi Gábor, Kevevári Zsolt, Király Dávid, Komáromi Róbert, Kulcsár Kornél, Schalli Pál, Scheinring Endre technikusok.

FÜKÖH DÁNIEL – SÓSKUTI KORNÉL

256. Kecskemét, Mercedes-Benz gyár, RL-6 lelőhely (KÖH 59840)

(Bács-Kiskun megye) B?, Á

A lelőhely Kecskemét határában, az 54. sz. főúttól D-re és az 5. sz. főúttól Ny-ra elhelyezkedő beruházási terület

Ny-i részén, az ún. Törökfái-dűlő DK-i peremén található. A területen 2008 szeptemberében végzett terepbejárással azonosították a mezőgazdasági munkálatokkal bolygatott lelőhelyet, amelynek nagyságát közel 8000 m²-re becsülték.

A lelőhelyen a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat munkatársai által ellátott régészeti munkálatok két ütemben folytak. 2008. december 10. és 2009. április 8. között Czifra Szabolcs és Wilhelm Gábor a terület Ny-i felén, míg 2009. szeptember 16. és november 30. között Zsoldos Attila a lelőhelyet érintő tervezett vasúti nyomvonalon végzett megelőző feltárást. Az első ütem 57 967 m²-t érintett, amelyen 478 objektumot és 668 stratigráfiai egységet azonosítottunk. 2009 őszén a lelőhely vasúti nyomvonalra eső K-i részletét, valamint a települést kerítő árok D-i szakaszát tártuk fel: 161 objektumhoz köthető 307 stratigráfiai egységet bontottunk ki, a feltárt terület nagysága 12 628 m² volt.

Az előzetes terepbejárások során lokalizált szarmata emlékanyaggal szemben a megelőző feltárások alkalmával döntően Árpád-kori jelenségek kerültek napvilágra. Az Árpád-kori település nagyjából egy É-D-i tájolású, szabálytalan négyzetes alapú területen fekszik, melyen két párhuzamos, ÉNy-DK-i irányú homokhát fut végig, a kettő között, nagyjából a közepén, egy Ny-K-i fekvésű völgygel tagolva. A falu közel 340 m hosszan terült el, mind az É-i, mind a D-i végét, ill. a Ny-i szélét is lehatároltuk. A települést kerítő árok ívéből kikövetkeztethető, hogy megközelítőleg 300–320 m széles sávban húzódhatott. A feltárás során a számításaink szerint 10–11 hektáros lelőhely nagyobbik hányadát, közel 60–65%-át kutattuk.

A telepen közel 40 épület került elő, jellemzően a magasabb részeken, a kerítőárok közelében. A házak néhol utcaszerű rendszert alkottak, de nem jellemző a szabályos eloszlás. Az épületek a korszakban megszokott négyszögletes, félig földbe ásott, tapasztott padlójú, épített kemencés típushoz tartoztak. A többségükben a rövidebb oldalak közepén leásott egy-egy oszlophely utalt a tető szerkezetére. Néhány esetben megfigyelhető volt az épületek környezetében futó kerítőárok, ami a korabeli portát övezhette. A házak mellett külső kemencék is felszínre kerültek, viszonylag alacsony számban. A területen számos méhkas alakú tárolóvermet is feltártunk, melyek a legtöbb esetben elkülönülő csoportokat alkottak. Érdekes, hogy főként egy tengelyen, sorban helyezkedtek el.

A dombok közötti, mélyen fekvő térségben kerültek elő a település vízellátását szolgáló kutak és az állattartó karámok. Eddigi munkánk során 10 vízellátást szolgáló jelenséget dokumentáltunk, melyek közül háromban famaradványokat is találtunk. Egy kút aljából ácsolt deszkaszerkezetes kútbélés maradványa látott napvilágot, míg két másikat vesszőfonattal béleltek.

A lelőhely É-i felében több esetben sikerült a házakban lévő kemencék belső építési favázának a lenyomatát is megfigyelni. Három alkalommal a kemencék

hátsó traktusából induló füstelvezető, kéményszerű jelenséget észleltünk és dokumentáltunk. Figyelemre méltó, hogy az épületeknek volt ún. „nyelük” is, ami egyes vélemények szerint a füst kivezetését is szolgálhatta, de a kemencék említett füstelvezetői ezt biztosan cáfolják.

A település keletkezéséhez két Árpád-kori pénz adhat támpontot. II. Géza (1141–1162) ezüstdenárja a terület K-i részén egy épület betöltéséből, míg egy friesachi, ERIACENSIS köriratú denár (1164–1200) a terület É-i szélénél, egy kemence előtérgödréből került elő. Ez alapján feltételezhető, hogy a falu alapítása a 12. sz. közepén már megtörtént. A településen pusztulási rétegnek nem találtuk nyomát, ami azt jelezheti, hogy már a tatárjárás előtt vagy közvetlenül azt megelőzően hagyhatták el a lakók, tehát a falu felső időhatárát 1240 környékén húzhatjuk meg.

A lelőhelyen kibontottunk még egy szabályos rendszerű, téglalap alapú objektumokból álló, ÉNy-DK-i futású, egyenes vonalú, leletanyag nélküli gödörsort is. Az érintett Árpád-kori jelenségek minden esetben vágták azokat, az analógiák alapján nem kizárt, hogy a jelenség egy bronzkori paliszád részlete lehet.

A lelőhely D-i részén, az Árpád-kori kerítőárkon kívül, részben vele párhuzamosan egy széles, többosztatú árkot azonosítottunk, amely valószínűleg azonos a közeli RL-3/4 és RL-5 lelőhelyeken megfigyelt, nagyméretű objektummal. A jelenség keletkezése bizonytalan, ugyanakkor az Árpád-kori objektumokat minden esetben felülrétegezte.

A leletek a KÖSZ szegedi regionális irodájában történő elsődleges feldolgozásukat követően a kecskeméti Katona József Múzeumba kerülnek végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Erdei Krisztina, Nagy Ferenc, Bene Zsuzsanna, Ollai Tibor, Berényi Béla, Pál Róbert technikusok.

CZIFRA SZABOLCS – WILHELM GÁBOR – ZSOLDOS ATTILA

257. Kecskemét, Mercedes-Benz gyár, RL-7 lelőhely (KÖH 59841)

(Bács-Kiskun megye) B, Sza, Á, Ú

A lelőhely Kecskeméttől és az 54. sz. főúttól D-re, az 5. sz. főúttól Ny-ra elhelyezkedő beruházási terület DNy-i részén található, Ny-ról közvetlenül a Monostori-dűlő határolja, amely egyben a telek Ny-i határa is. A telek és egyben a feltárás D-i szélét egy nádas-ligetes térség jelenti, ennek irányába továbbterjed a lelőhely. Az előzetes hatástanulmányok eredményei alapján 2009. március 2. és április 4. között végeztek a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat munkatársai megelőző feltárást a lelőhelyen, összesen 18 394 m²-nyi felületen.

A humuszolás során megállapíthattuk, hogy a régészeti objektumok a terület DK-i oldalán, az említett telekhatáron sűrűsödtek, ahol szarmata és Árpád-kori telepjelenségek, házak, gödrök, kemencék és árkok